

ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΗ «ΒΡΟΜΙΑ» ΚΑΙ ΛΙΓΟΤΕΡΗ ΚΑΘΑΡΗ ΗΛΙΘΙΟΤΗΤΑ

SALMAN RUSHDIE

Η πολυπολιτισμικότητα υπήρξε πάντα μία μαχητή ιδέα, αλλά η μάχη τον τελευταίο καιρό έχει γίνει πιο άγρια. Σε αυτήν τη μάχη, είναι η τρομοκρατία που «ορίζει την ημερήσια διάταξη», ωθώντας μας να αντιδράσουμε: η τρομοκρατία, της οποίας στόχος είναι να μετατρέψει τις μεταξύ μας διαφορές σε διχασμούς και κατόπιν να τους χρησιμοποιήσει ως νομιμοποιητικό έρεισμα [justifications]. Δεν υπάρχει αμφιβολία: είναι πιο δύσκολο να δοξαστεί ο πολυπολιτισμός όταν υπάρχουν Βελγίδες οι οποίες πείθονται από Βέλγους «βορειοαφρικανικής καταγωγής» να ανατιναχτούν και να ανατινάξουν άλλους ανθρώπους. Οι κωμικοί προσπαθούν να εξουδετερώσουν (λάθος ρήμα) τους φόβους του κόσμου κοιτάζοντάς τους κατάματα: «Με λένε Shazia Mirza ή τουλάχιστον έτσι γράφει η άδεια πτήσης μου». Όμως χρειάζεται κάτι παραπάνω από αστεϊσμούς για να ηρεμήσουν τα πράγματα.

Η Βρετανία, αναμφισβήτητα το πιο «πολυπολιτισμικό» έθνος από τα ευρωπαϊκά, βρίσκεται στο επίκεντρο της σχετικής συζήτησης. Σύμφωνα με κάποιες σφυγμομετρήσεις, οι Βρετανοί δηλώνουν ανοιχτά τη διαρκή στήριξη τους για την πολυπολιτισμικότητα ακόμα και αμέσως μετά τις επιθέσεις της 7ης Ιουλίου. Ωστόσο, πολλοί σχολιαστές δεν υπήρξαν τόσο θετικοί. Ο David Goodhart, αρχισυντάκτης του περιοδικού Prospect, θέτει το παλαιό φιλοσοφικό ερώτημα «Ποιος είναι ο αδελφός μου;» – και υποστηρίζει ότι μία υπερβολικά πολυειδής κοινωνία ενδέχεται να καταστεί μη-βιώσιμη. Ο πρώτος μαύρος αρχιεπίσκοπος της Βρετανίας, ο δρ. John Sentamu, κατηγορεί την πολυπολιτισμικότητα για την κακή της επίδραση στην αγγλική εθνική ταυτότητα.

Και η κυβέρνηση ανακοινώνει ότι οι νέοι πολίτες θα είναι υποχρεωμένοι να περνούν ένα «τεστ βρετανικότητας» στο εξής: το διαβατήριο θα είναι ένα είδος διπλώματος οδήγησης που θα αποδεικνύει ότι ο κάτοχος έχει μάθει τους κανόνες του εθνικιστικού δρόμου.

Στην άλλη πλευρά της συζήτησης, η Karen Chouhan του 1990 Trust, μιας οργάνωσης ανθρωπίνων δικαιωμάτων «υπό μαύρη ηγεσία», επιμένει ότι: «Πρέπει να προχωρήσουμε με μία σοβαρή συζήτηση για το πού πρέπει να φτάσουμε αντιμετωπίζοντας τις φυλετικές διακρίσεις σε κάθε γωνιά της κοινωνίας, όχι να γυρίσουμε πίσω, πιέζοντας όλο τον κόσμο να είναι πιο “λευκός” Βρετανός». Είναι αδύ-

νατον για κάποιον σαν εμένα, που η ζωή μου μεταμορφώθηκε από τη μετανάστευση, να είναι απολύτως αντικειμενικός σχετικά με την αξία ή την απαξία τέτοιων πράξεων. Έχω περάσει μεγάλο μέρος της συγγραφικής ζωής μου δοξάζοντας τη δυνατότητα της δημιουργικότητας και την ανανέωση των πολιτισμικών συναντήσεων και εντάσεων που είναι πια κοινές στον δικό μας κόσμο των πολλαπλών «μεταφυτεύσεων».

Από την άλλη πλευρά, όπως επισημαίνουν πολλοί, εγώ έχω και ένα υστερόβουλο κίνητρο, επειδή η διαμάχη για τους Σατανικούς Στίχους υπήρξε μία κρίσιμη στιγμή στη σφυρηλάτηση της βρετανικής-μουσουλμανικής ταυτότητας και του πολιτικού προγράμματος. Οι ειρωνείες δεν μου διέφυγαν: ένα κοσμικό έργο τέχνης ενεργοποίησε ισχυρές εθνοκεντρικές, αντι-κοσμικές δυνάμεις, «μουσουλμανικές» αντί «ασιατικές», και ναι, ως εκ τούτου, το επιχείρημα για την πολυπολιτισμικότητα έχει γίνει, για εμένα, ένας εσωτερικός διάλογος, μία σύγκρουση εντός μου. Μα δεν είμαι ο μόνος. Το ετερογενές μείγμα του πολιτισμού το έχουμε όλοι μέσα μας, με τις αγεφύρωτες αντιφάσεις του. Στις εξογκωμένες, πολυγλωσσικές πόλεις μας, είμαστε όλοι πολιτισμικοί μιγάδες.

Επομένως, είναι σημαντικό να κάνουμε μία διάκριση μεταξύ του πολύπλευρου πολιτισμού και της πολυπολιτισμικότητας. Την εποχή της μαζικής μετανάστευσης και του Ίντερνετ, η πολιτισμική πολυφωνία είναι ένα μη αναστρέψιμο δεδομένο. Είτε μας αρέσει είτε όχι, σε αυτό τον κόσμο ζούμε, όπου το όνειρο ενός καθαρού μονοπολιτισμού είναι, στην καλύτερη περίπτωση, μία ανέφικτη, νοσταλγική φαντασία και, στη χειρότερη περίπτωση, μία απειλή που θέτει σε κίνδυνο ζωές – όταν ιδέες καθαρότητας (φυλετικής καθαρότητας, θρησκευτικής καθαρότητας, πολιτισμικής καθαρότητας) μετατρέπονται σε προγράμματα «εθνοκάθαρσης» ή όταν οι φανατικοί ινδουιστές στηλιτεύουν τη «μη-αυθεντικότητα» της ινδο-μουσουλμανικής εμπειρίας ή όταν οι ισλαμιστές ιδεολόγοι ωθούν νέους ανθρώπους να πεθάνουν για την «καθαρή» πίστη, ανόθευτη από ανθρωπιά ή αμφιβολία. Η «καθαρότητα» είναι ένα σλόγκαν που οδηγεί σε διαχωρισμούς και εκρήξεις. Ας τελειώνουμε με αυτήν. Λίγο μίasma ακόμα, παρακαλώ. Λίγο λιγότερη καθαρότητα. Λίγο περισσότερη «βρομιά». Θα κοιμόμαστε όλοι καλύτερα το βράδυ.

Η πολυπολιτισμικότητα, εντούτοις, πολύ συχνά έχει εκφυλιστεί σε καθαρό πολιτισμικό σχετικισμό, μία πολύ λιγότερο υπερασπίσιμη θέση, με την επίφαση του οποίου

Το παρακάτω κείμενο του Salman Rushdie δημοσιεύτηκε στους βρετανικούς Times στις 10 Δεκεμβρίου 2005.

μπορούν να θεμελιωθούν πολλά πράγματα αντιδραστικά και καταπιεστικά – σχετικά με τις γυναίκες, λόγου χάριν. Η βρετανική ιδέα της πολυπολιτισμικότητας των διαφορετικών πολιτισμών οι οποίοι συνυπάρχουν ειρηνικά υπό την αιγίδα μίας αόριστα ερμηνευμένης *rac Britannica* υπονομεύτηκε σοβαρά από τις επιθέσεις της 7ης Ιουλίου και της περιθωριοποιημένης κουλτούρας του γκέτο από το οποίο προήλθαν οι δράστες. Από τα υπόλοιπα υφιστάμενα κοινωνικά μοντέλα, η ομοιογενοποίηση της «πλήρους αφομοίωσης» στη λογική «one size» φαντάζει όχι μόνο ανεπιθύμητη αλλά και ανέφικτη, αυτό δε που απομένει είναι η προσέγγιση των «κεντρικών αξιών», της οποίας το «τεστ βρετανικότητας», όπως προτείνεται, αποτελεί μία γκροτέσκα κωμική παρωδία.

Όταν εμείς, ως άτομα, παίρνουμε και αναμειγνύουμε πολιτισμικά στοιχεία για λογαριασμό μας, δεν το κάνουμε αδιακρίτως, αλλά σύμφωνα με τη φύση μας. Ομοίως, οι κοινωνίες πρέπει να διατηρούν την ικανότητα να διακρίνουν, να απορρίπτουν και να δέχονται, να αποδίδουν σε κάποια πράγματα μεγαλύτερη αξία από άλλα και να επιμένουν στην αποδοχή αυτών των αξιών από όλα τα μέλη τους. Αυτό είναι το ερώτημα της εποχής μας: πώς αποφασίζει μία διασπασμένη κοινότητα πολλαπλών πολιτισμών ποιες αξίες πρέπει να ασπάζεται προκειμένου να είναι ενωμένη και πώς μπορεί να επιμείνει σε αυτές τις αξίες όταν

συγκρούονται με τις παραδόσεις και τις πεποιθήσεις κάποιων πολιτών;

Οι απαρχές μίας απάντησης ενδέχεται να βρίσκονται στην αντιστροφή του ερωτήματος: τι χρωστάει μία κοινωνία στους πολίτες της; Οι κοινωνικές αναταραχές στη Γαλλία συνιστούν ζωντανή απόδειξη της σκληρής αλήθειας. Όταν οι άνθρωποι δεν νιώθουν κομμάτι της εθνικής ιδέας, η αποξένωσή τους θα μετατραπεί σε οργισμένο ξέσπασμα. Η Chouhan και άλλοι έχουν δίκιο που επιμένουν ότι τα ζητήματα της κοινωνικής δικαιοσύνης, του ρατσισμού και της στέρξης πρέπει να αντιμετωπιστούν επειγόντως. Αν θέλουμε να χτίσουμε μία πλουραλιστική κοινωνία επί τη βάση όσων μας ενώνουν, πρέπει να αντιμετωπίσουμε όσα μας χωρίζουν. Όμως τα ζητήματα των βασικών ελευθεριών και της πρωταρχικής νομιμοφροσύνης δεν μπορούν να παρακαμφθούν. Καμία κοινωνία, όσο ανεκτική και αν είναι, δεν μπορεί να προσδοκά να ευημερήσει αν οι πολίτες της δεν εκτιμούν αυτό που σημαίνει η ιδιότητα του μέλους της – αν, όταν ερωτούνται τι σημαίνει να είναι Γάλλοι, Ινδοί, Βρετανοί, δεν μπορούν να δώσουν ξεκάθαρες απαντήσεις.

Μετάφραση
Αφροδίτη Θεοδωρακάκου

Η ΑΥΓΗ

ΠΡΩΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ